

Folkbiblioteket

Österfärnebo folkbibliotek började sin verksamhet år 1862. 100 årsjubileet högtidlighölls den 16 dec. 1962 vid en samling i kommunalsalen efter kommunalfullmäktiges decembersammanträde.

Vid sammankomsten förekom musik av kantor Börje Larsson och högtidstal av centralbibliotekarie Thoré Plange Jacobsson från Gävle.

Vid tillfället hedrades tvänne bibliotekspionjärer nämligen pensionären Erik Höggrund, som varit med i biblioteksstyrelsen sedan år 1912, alltså i 50 år, och även en följd av år som biblioteksbiträde skött utlåningen, samt ordföranden i biblioteksstyrelsen bibliotekarie kantor Hjalmar Eriksson, som skött biblioteket sedan år 1920. De båda biblioteksverksamheterna fingo var sitt ex. av Gustaf Näsströms verk "Forna dagars Sverige - 1700-talet", inb. i hfr band.

Bibliotekarie Hjalmar Eriksson föredrog en intressant översikt över de gångna 100 åren i bibliotekets historia, av vilka han själv hittills varit med i 42 år.

Vi låter kantor Eriksson tala själv här nedan:

"När vi i dag fira Folkbibliotekets 100-åriga tillvaro, är det väl på sin plats med några data ur dess historia under gången tid. Tanken på att inrätta ett bibliotek går nog mera än 100 år tillbaka i tiden, ty i sockenstämmoprotokollen tidigare än 1860 talas det om att medel, endast i små belopp, avsatts till en s.k. "bokkassa". Vartill denna var avsedd framgår ej klart i protokollen; men tydligen fanns bland de styrande, personer vilka insågo behovet av bokliga kunskapar för folket, i all synnerhet nu, då skolan kommit och läskunnigheten börjat bli mera allmän; och som menade, att ur denna kassa skulle så småningom framväxa en biblioteksverksamhet, fast tiden icke var mogen. Majoriteteten på stämmorna denna tid var också konservativ och sparsam, vilket nog också var nödvändigt för 100 år sedan, och ingen hade vågat komma fram med förslag om en så pass revolutionerande nyhet som ett sockenbibliotek.

Men brukspatron Benedicks på Gysinge tog upp frågan på en, som det heter "lagligen utlyst sockenstämma" den 14 juli 1861. Han frågade där, huruvida sockenmännen voro villiga att här inrätta ett bibliotek, i likhet med vad som längesedan skett i andra församlingar. Detta tog tydligen, skruv och gubbarna tycks ha tyckt, att icke skulle väl färneborna vara sämre än andra. "En livlig överläggning följde", heter det, och flera deltagare uttalade bifall till frågan. Detta i all synnerhet som brukspatronen utlovade en kraftig medverkan för detta goda ändamål, om församlingen icke undandrog sig de till följd härav nödvändiga uppoffringarna", heter det i protokollet. Stämman beslöt tillsätta en kommitté för att utarbete förslag till stadgar och kostnadsberäkning för startandet. Till ledamöter i denna kommitté invaldes förutom Brukspatron Benedicks, skollärare Ferlin, Patron Björkman i Grönsinka, Kyrkovärden Olof Andersson i Österbor, Pastor Gilljam och bröderna Carl Ersson i Öhn och Lars Ersson i Sterte.

I september samma år hölls åter sockenstämma, och vid denna framlade den tillsatta kommittén upprättat förslag med kostnadsberäkning och stadgar för ett sockenbibliotek, vilket, som det heter, "antogs enhälligt och nästan oförändrat på följande grunder":

- 1:a tagas av den s.k. bokkassen 100 Riksdaler
- 2:a utdebiteras på socknarshemmansinnehavare 100 Riksdaler, efter Rök eller hemmansnummer.

3:e erlægges efter matlagens antal en årlig avgift av 25 öre, samt
4:e anslås av altarkassans årliga inkomster vid begravningar hälften till
biblioteket."

"Härtill kommer," heter det i protokollet, " att Gysinge Bruks Herrar in-
tressenter ynnestfullt anslogo en gåva av 200 Riksdaler." Summorna synes oss
icke vara stora, men räknar vi med pengarnas värde den tiden, var det ej
så små summor som offrades för att få biblioteket i gång. Vi få komma ihåg
att, som det står i ett gammalt arrendekontrakt mellan just brukspatron
Benedioks och hans arrendator på Åstebo vid samma tid, att ett mansdagsverke
betalas med 24 skillingar och ett kvinnodagsverke med 18 skillingar. Om-
räknat i vår tids penningvärde kommer vi upp i flera tusentals kronor.
Det är nog sant, som gamle bibliotekarien Höggrund sade, då vi en dag reso-
nerade om saken: "Österfärneborna ha vanligen, då det var fråga om all-
männa angelägenheter, varit ej så litet konservativa och motsträviga, men
då de kommit i gång, har det blivit rejält".

Förutom redan förut nämnda beslut om anslag till biblioteksverksam-
heten skulle Pastorn utskriva en lista för tecknande av "frivilliga bidrag",
vilken skulle cirkulera bland sockenborna. Enligt första årets räkenskaper
synes denna ha inbringat 106 riksdaler. 25-öresavgifterna från matlagen,
som 1862 utgjorde 613 stycken, inbringade endast 85 riksdaler; vilket visar
att ej alla voro villiga att deltaga i verksamheten. Beloppet från altar-
kassan synes ha blivit 35 riksdaler. Sammanlagt belöpte sig inkomsterna
första året till 653 riksdaler och 42 skillingar. Utgifterna för bokinköp
till 455 riksdaler och för inköp av ett större bokskåp 35 riksdaler.
Bibliotekarien, organist Ferlin, fick en årlig lön av 25 riksdaler, vilket
sedan förblev bibliotekariens lön ända fram till 1909, då den höjdes till
30 kronor, för att år 1923 ökas till 60 kronor.

Hushållens årliga avgifter till biblioteket synes ha vållat stort
arbete med indrivningen därav, varför sockenstämman fem år efter starten
beslöt upphöra därmed, och i stället av kommunala medel årligen anslå
en summa av 50 riksdaler, vilket sedan fortgick fram till 1890. Anskaff-
ningen av nya böcker synes även mellan 1866 och detta år (1890) ha varit
mycket ringa, endast för några få kronor per år. Verksamheten synes då
också ha minskat i omfattning, och utlåningssiffrorna, som från början
varit uppe i över 1000 lån om året, 1867 ända till 1142, sjönko kraftigt.

Därför väcktes detta år förslag om ökade anslag till verksamheten, och under åren 1891 till 1896 fick biblioteket uppbära hundskattemedel med vissa år ända till över 400 kronor. Detta gjorde, att, trots rätt stora inköp av mera modern litteratur, bibliotekskassan flera år uppvisade så stora kapitalbehållningar som upp till nära 900 kronor, insatta å spärkasseräkning eller utlånade. Vad blev följden av detta? Jo, att stämman helt indrog sina anslag. Och åren 1897 - 1906 saknas i räkenskaperna andra inkomster än ränta å kapital.

År 1906 är ett märkesår i bibliotekets historia. Ordföranden i styrelsen synes då ha varit komminister Hamrén med D:r Wide som mycket intresserad och verksam styrelsemedlem. Vid ett sammanträde den 16:e september detta år beslöts, att en upprustning och komplettering av det gamla sockenbiblioteket skulle göras, samt att nio stycken vandrande skolbibliotek skulle anskaffas. Ändring av stadgarna vidtogs, och namnet blev då Österfärnebo Folkbibliotek. En hel del föråldrade och bristfälliga böcker utgallrades och försåldes, och inköp av ny litteratur för barn och vuxna gjordes för ett belopp av 700 kronor. Det året söktes också på nytt kommunalt anslag och för första gången även statsbidrag, båda med 75 kronor, för att något år senare ökas till 100 kronor. Först 1920 blevo anslagen ökade till 200 kronor, och förblevo så fram till 1939, då det på nytt ökades. Från 1950 fick biblioteket bättre ekonomi genom ytterligare ökade kommunala och statliga anslag, vilka det sista året uppgått till 4.016 kronor.

År 1955 inflyttade biblioteket i nya lokaler här i kommunalhusets övre våning, vilka kommunen låtit inreda och iordningställa. Samma år bildades också ett självständigt skolbibliotek, och överlämnades då till detta folkbibliotekets hovandringsbibliotek med skåp. Från och med detta år skötes bibliotekets räkenskaper av kommunalkontoret, och den nära 100-åriga kasseboken, som dithills förts av styrelsens kassör hade tjänat ut. Just i denna kan man följa bibliotekets historia ända från dess tillblivelse. De sista tre åren har även en biblioteksfilial varit verksam i Gysinge, där utlåningen varit rätt god.

Utlåningsciffrorna för biblioteket uppgår årligen till mellan 3000 och 3500 lån. En siffra som skulle kunna stiga, ja måste stiga, om vi skall kunna stå oss i jämförelse med andra bibliotek i länet. Jag hänvisar till av Centralbibliotekarien upprättad redogörelse om biblioteken i länet åren 1961/1962, vilken jag låter cirkulera.

Till sist:

Vilka ha under de gångna åren stått för utlåningen? Jo, från början var det ju organist Ferlin, som efterträddes av kyrkovaktare Mats Olsson i Kräbäck, som stod kvar på posten i mer än 30 år. Efter dennes död blev det sedan snickaren Nils Sandin i Nordanåker, och från 1912 Erik Höggrund, som troget tjänade i över 40 år, ofta i mycket kalla, ja ofta i alldeles oeldade lokaler. Han är därför all heder värd."